

17.05x14.48	1	עמוד 13	הארץ - כותרת	15/01/2019	66804104-9
משפט ועסקים פרופ' יוסי דהאן - ראש החטיבה לזכויות אדם - 26330					

לצדק יש גם צבע

יוסי דהאן

1 מחזוריות קבועה, בדרך כלל לאחר קטטה פוליטית, אמירה של אישיות ציבורית, מחאה חברתית או פרסום של מחקר חדש, צצה ועולה בשיח התקשורתי "הבעיה העדתית". לאחרונה היא הופיעה שוב, בהקשר של הפרייה הפוליטית בין אבי גבאי לציפי לבני ובכך בעקבות מותו של הסופר עמוס עון, שאחד הכותבים בעיתון זה הספידו כ"נשיא השבט הלבן". זה שנים שהדיון הציבורי בעניין מזרחים-אשכנזים אינו דיון רציונלי, העוסק בעובדות ובטיעון נים תקפים, אלא דיון רגשי המשלב ועם ועלבון. ניצן הורוביץ, בתגובתו להספד הזה ("ובל בשחור לבן", "הארץ" 6.1), יוצא – כמו לא מעטים בשמאל הליברלי והמעמדי בישראל ובמקומות אחרים – נגד הלגיטימציה של השיח העדתי, ובהקשר רחב יותר, נגד מה שמכונה "הפוליטיקה של הזהויות". לדעת דוברים אלה, זוהי פוליטיקה נרקיסטיסטית מפלגת, היוצרת גטואיזציה חברתית, מלכה שגאה ומסכלת כל ניסיון ליצור חברה צודקת.

אחת הבעיות עם "עמדת עיוורון הצבעים" הזאת היא, שהיא מתעלמת מהדיון המוסרי והאמפירי שמתנהל ב-30 השנים האחרונות על שאלות של צדק חברתי במדינות רבות, ועוסק בשאלת הקשר בין צדק חלוקתי של משאבים חומריים לבין שאלת הצדק ההכרתי, המתייחס לייצוג של

אי-צדק גוררת בהכרח ירידה ברגישות לאי-צדק מסוג אחר ואולם, הטענה של הורוביץ ואחרים, שמאבקים על זהות והכרה פוגעים במאבקים לצדק חלוקתי, מופרכת מבחינה עובדתית ומוסרית.

על פי תפישת הצדק שהורוביץ מייצג, קהילת הלהט"בים צריכה להפסיק לעסוק במאבקה להכרה ואי-הדרה, מכיוון שזה לא העיקר; נשים צריכות לחדול למחות נגד אי-צדק מגדרי כאשר אין לו ביטוי כלכלי; מזרחים צריכים להפסיק להיאבק נגד אי-ייצוג בתוכניות הלימודים, במוסדות התרבות, במשפט ובאקדמיה, מכיוון שהדבר חותר תחת מדינת הרווחה, והערבים בישאל צריכים לחדול לעסוק במאבק להכרה בזהותם הלאומית והתרבותית ולהתרכז במאבקים לשיפור מצבם בשוק התעסוקה.

ואולם, תפישת הצדק הצרה הזאת רחוקה מלהיות סולידרית. כאמור, אי-צדק ועוול נגרמו ונגרמים הן בשל אי-שוויון חברתי וכלכלי, והן בשל אי הכרה בזהות, שבאה לידי ביטוי בחוסר ייצוג, הדרה, שוליות ואלימות כלפי קבוצות על בסיס זהות. תיקון עוול כלכלי והכרתי מצריך שיתוף פעולה בין הקבוצות השונות בחברה. העיוורון וההתנגדות למאבקים של הכרה וזהות נעדרים הצדקה מוסרית, והם פלגניים ומזיקים פוליטית.

קבוצות תרבותיות, אתניות ולאומיות וקבוצות זהות של מגדר ונטייה מינית ולהכרה בהן. כאילו לא התפתחה בדיון הפילוסופי והפוליטי ספרות עשירה של תפישות ליברליות מרכזיות, שמבוססות על ערכים כשוויון, אוטונומיה וכבוד, שממנה עולה, שכל תפישה של צדק חברתי חייבת לכלול שני ממדים – צדק הכרתי וצדק חלוקתי.

עמדת "עיוורון הצבעים" מתעלמת מכך שקבוצות חברתיות יכולות לסבול מאי-צדק חלוקתי כלכלי, למשל עניים השייכים לרוב הלבן בארה"ב, וקבוצות אחרות לעומתן, נניח קבוצות אתניות כמו היהודים בארה"ב במאה הקודמת, או הבסקים בספרד, שאינן סובלות מנחיתות כלכלית – תובעות יחס שוויוני והכרה בזהותן התרבותית. ויש קבוצות, כנשים, הסובלות הן מאי-צדק חלוקתי כלכלי והן מחוסר הכרה, שבא לידי ביטוי, בין היתר, בייצוגים משפליים.

זאת ועוד, בטרוניות של הורוביץ והאחרים נגד מאבקי הזהות מובלעת ההנחה, שהמאבק לקיום חברה רבת-תרבותית על בסיס שוויון וכבוד הוא הגורם המרכזי לפגיעה במדינת הרווחה. כאילו לפני הופעת התביעות של קבוצות מיעוט תרבותיות שררו כאן צדק, סולידריות ואמון חברתיים. ההתנגדות לפוליטיקה של זהויות גם מבוססת על ההנחה המוטעית, שתחושת הצדק של אנשים היא משחק סכום אפס, כלומר שרגישות ליצור מסוימת של